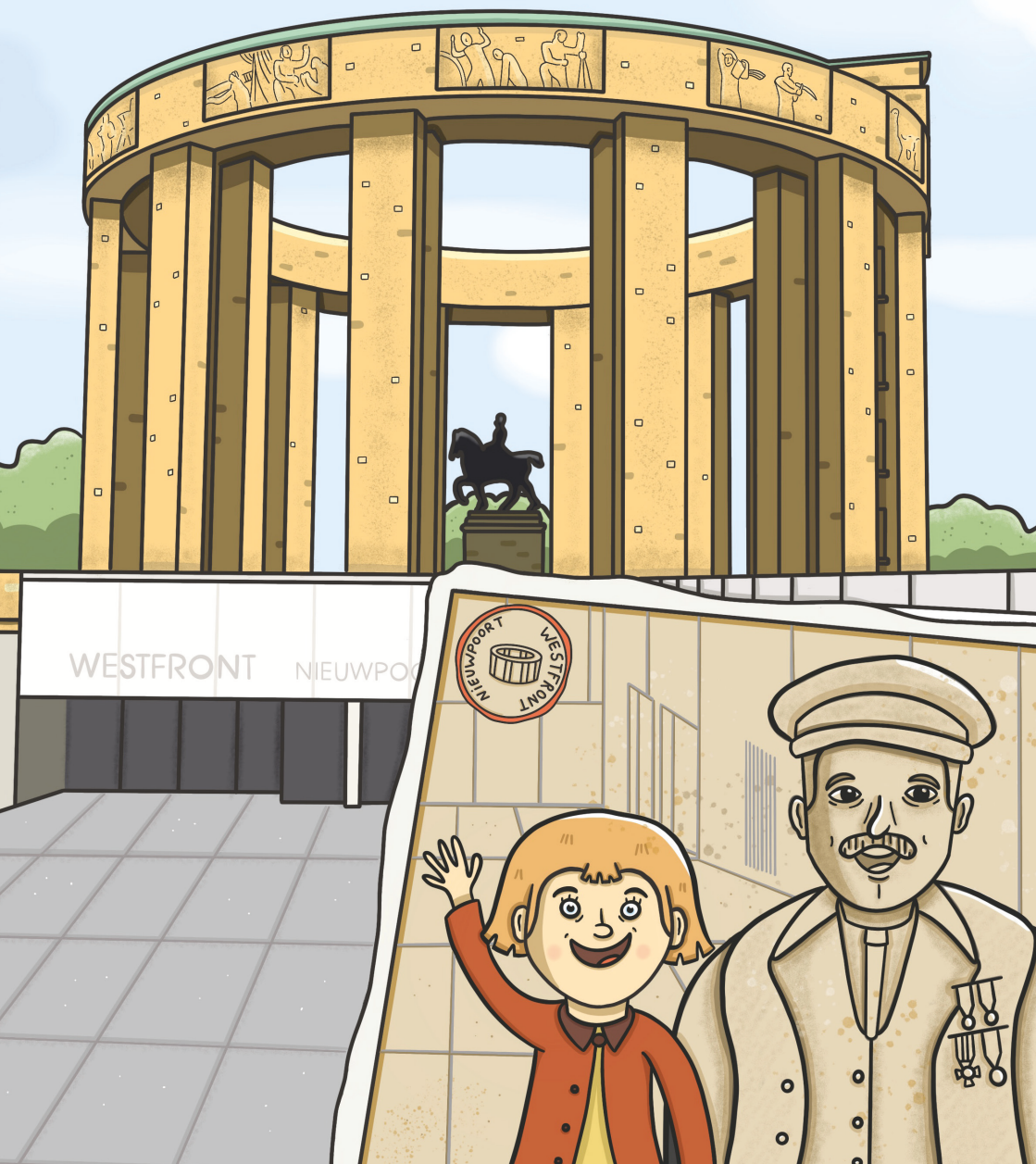

HET MYSTERIE VAN DE SLIMME SCHIPPER

BELEVENISTOCHT VOOR KINDEREN

WAT?

Het Mysterie van de slimme schipper is een belevenisboekje met een aantal leuke opdrachtjes voor kinderen van 8 t.e.m. 12 jaar. Natuurlijk mag je ook meedoen als je wat jonger of ouder bent.

WAAR?

Het verhaal speelt zich af in de permanente tentoonstelling van het Bezoekerscentrum Westfront, het Albert I-Monument en rond het sluizencomplex De Ganzepoot.

Het verhaal start net voorbij het onthaal van het Bezoekerscentrum Westfront.

HOE?

Tijdens je belevenistocht vervul je **zeven opdrachten**. Hiervoor heb je een balpen of potlood nodig. Misschien vind je het leuker als iemand het verhaal voorleest? Vraag het aan je ouders, grootouders, leerkracht of voer de opdrachtjes samen uit met je broers, zussen, vriendjes, klasgenootjes, ...

Zin in nog meer uitdaging? Waag je aan de **extra zoekopdrachten**. Die staan in de brochure aangeduid met het icoontje van de verrekijker.

VOORAF...

Wanneer Fran samen met haar ouders enkele dagen naar Nieuwpoort gaat, droomt ze al lange tijd over spelen op het strand en zwemmen in de zee. Haar ouders nemen haar echter mee naar het Bezoekerscentrum Westfront onder het Albert I-monument, waar ze een tentoonstelling rond de Eerste Wereldoorlog bezoeken. Haar ontgoocheling slaat al snel om in nieuwsgierigheid als ze er plots oog-in-oog komt te staan met een bijzondere figuur die haar op sleeptouw neemt.

Stap mee met Fran in dit bijzondere avontuur en ontdek aan de hand van enkele uitdagingen het wonderbaarlijke verhaal van de sluizen en de belangrijke rol die ze speelden tijdens het begin van de Eerste Wereldoorlog.

WEEKEND AAN ZEE

Fran is 9 jaar en komt met haar ouders een weekendje naar zee. Ze huren er voor het eerst een flat op de dijk van Nieuwpoort. Het meisje kijkt er enorm naar uit. Ze is nog nooit aan de kust geweest. Enkele van haar klasgenootjes waren er wel al vaker en kwamen telkens thuis met de leukste verhalen: over zandkastelen bouwen, zwemmen in zee, ritjes op een billenkar en natuurlijk elke namiddag een lekker ijsje op de dijk.

De rit naar Nieuwpoort duurt best lang. Doordat ze die ochtend vroeg moest opstaan, valt ze snel in slaap op de achterbank. Ze wordt pas wakker als haar vader de deur van de auto dichtklapt. Ze zijn er. Voor ze goed en wel beseft wat er gaande is, wandelt Fran slaapdrongen aan de hand van haar moeder weg van de auto. Ze ziet geen strand, geen zee, ... Ze schrikt even op van de bel van de tram die vlakbij passeert. Dan pas ziet ze dat ze over een brug wandelen richting een vreemd gebouw. Het is rond van vorm en heeft een opvallende gele kleur. Verward vraagt ze aan haar moeder waar de zee is.

‘Dat is voor later,’ antwoordt haar vader snel. ‘We gaan eerst een museum bezoeken. Over de oorlog.’

‘Een museum? Oorlog? Maar wat met zandkastelen? En ijsjes op de dijk?’ vraagt Fran in paniek.

‘Daar hebben we morgen nog tijd voor,’ antwoordt haar vader kordaat.

Het is niet de eerste keer dat haar ouders haar meenemen naar een tentoonstelling of een museum. Ze weet hoe zowel haar mama als haar papa er uren kunnen doorbrengen. Ze lezen elk stukje tekst en bestuderen iedere foto of schilderij. Soms staan ze minuten - voor haar lijken het wel uren - te staren en te fluisteren bij een beeldhouwwerk of klein voorwerp ergens in een vitrinekast.

Haar diepe zucht en pruillip halen niets uit. Ondanks het gemor trekt haar moeder het meisje de ingang van het gebouw binnen.

PLATTEGROND

OORLOG

Een vijftal minuten later zijn ze de kassa gepasseerd en staat Fran met haar ouders voor een gigantisch schilderij in een grote ronde ruimte. Alhoewel ze helemaal geen zin heeft in dit bezoek, is ze onder de indruk bij het zien van het grote tafereel dat op de muur wordt geprojecteerd. Ze ziet een vreemd landschap met daarin kanonnen, rookpluimen, vernielde gebouwen en soldaten. Terwijl ze de foto's die af en toe op de muur verschijnen bekijkt, gaat ze even zitten op één van de zwarte, zachte bankjes aan de rand van de grote ruimte. Ze voelt zich nog wat moe na de autorit. Ze had best nog wel wat langer kunnen slapen, bedenkt ze.

| 'Zo zag dit gebied er meer dan honderd jaar geleden uit,' zegt haar vader die naast haar komt zitten.

| 'Vier jaar lang heeft ons Belgische leger hier stand gehouden tegen de Duitse vijand,' gaat hij verder.

Fran gaat tegen haar vader aanleunen en laat haar hoofd tegen zijn linkerbovenarm rusten. Met zachte stem blijft hij verder uitleg geven. Hij vertelt hoe de oorlog begon, hoe het kleine Belgische leger de Duitsers probeerde tegen te houden, ... Het brommende geluid van zijn stem doet Fran ontspannen en langzaam indommelen. Even schrikt ze terug wakker doordat haar vader voorover buigt om een boek uit zijn rugzak te vissen. Hij bladert er even in en gaat dan verder met zijn verhaal:

| 'Deze man heeft mee ons vaderland gered,' hoort ze de diepe stem nog zeggen.

Tussen de dichtvallende spleetjes van haar oogleden ziet ze in het boek een foto van een oudere man met een dikke witte snor en op zijn hoofd een pet. Hij houdt zijn armen gekruist voor de borst en kijkt streng in de verte. Ze houdt nog even haar ogen open en staart naar de man op de foto terwijl haar vader verder vertelt. Ze hoort echter niet meer wat hij zegt en valt in een diepe slaap.

DE INVAL

Plots schrikt ze wakker door een luide knal. Snel richt ze zich op. Ze voelt hoe haar hart bonst in haar keel. Het eerste wat ze ziet is het grote schilderij voor zich. Het duurt enkele seconden voor ze beseft waar ze is. Ze heeft er geen idee van hoe lang ze heeft geslapen. Opnieuw hoort ze het geluid dat haar daarnet wakker maakte. Het is een dichtslaande deur. Daarna weerklinken voetstappen. Haar vader die, toen ze in slaap viel, nog rechts van haar zat, is verdwenen. Ook van haar moeder is er geen spoor. Het lijkt wel of ze helemaal alleen in het gebouw is. Ze hoorde toch voetstappen? Dan ziet ze links van haar iemand staan. Het is een man. Hij staat met zijn rug naar haar toe. Zonder verder na te denken, stapt ze zijn richting uit.

Terwijl ze dichterbij komt draait de persoon zich om. Ze herkent hem meteen. Het is de man uit het boek! Die pet, maar vooral die dikke witte snor. Er is geen twijfel mogelijk.

‘Uitgeslapen?’ vraagt hij.

Fran knikt enkel wat verbaasd.

‘Ik ben Hendrik,’ zegt de man. ‘Hendrik Geeraert.’

Hij kruist trots zijn armen voor de borst. Exact zoals op de foto in het boek.

‘Heb jij het vaderland gered?’ vraagt Fran met een aarzeling in haar stem.

‘Onder andere ik,’ antwoordt Hendrik kordaat.

‘Maar hoe...?’

‘Weet jij dat niet?’ vraagt de man met snor verontwaardigd.

Fran haalt blozend de schouders op.

Na een korte aarzeling zegt Geeraert: ‘Kom maar even mee. Dan zal ik je alles vertellen. Ik zal je af en toe aan het werk zetten. Sommige dingen zul je zelf moeten ontdekken. We maken er een speurtocht van.

Heb je daar zin in?’

Even aarzelt Fran. Ze kijkt nog even rond of ze ergens haar ouders kan opmerken. Dan bedenkt ze dat zo'n speurtocht een pak leuker zal zijn dan zomaar achter haar ouders aan te sloffen.

'Ok,' roept ze enthousiast en holt achter de man aan die al wat verder bij een scherm aan de wand staat.

'Kijk maar eens goed naar wat op dit scherm te zien is,' zegt Hendrik. 'Hier zie je hoe in verschillende stappen de Duitsers ons land zijn binnengevallen in 1914. Hun plan was om via het vlakke België naar de Franse havens en natuurlijk naar de hoofdstad Parijs te trekken en zo Frankrijk te verslaan. Ze dachten dat ze die klus in 42 dagen zouden klaren. Ze hadden nooit verwacht dat het Belgische leger zoveel tegenstand zou bieden.'

Opdracht 1: Kun je uitrekenen na hoeveel dagen de Duitsers werden gestopt?

dagen

Extra zoekuitdaging: Welk jaartal staat op de sabel van Koning Albert?

DE REDDING

'Was jij dan één van die soldaten die het Duitse leger deed stoppen?' vraagt Fran.

'Neen,' antwoordt Hendrik aarzelend. 'Ik was een binnenschipper uit Nieuwpoort.'

Als hij Fran haar verwarde blik ziet, vertelt hij verder: 'Het Belgische leger wou de vijand hier in de Westhoek doen stoppen door het gebied tussen Diksmuide en Nieuwpoort onder water te zetten. Alleen wisten de soldaten niet hoe ze dat precies moesten doen. Dus hebben ze een kenner uit dit gebied om raad gevraagd.'

'En dat was jij!' roept Fran enthousiast uit.

'Neen...' zucht Hendrik opnieuw. 'Onderbreek me niet de hele tijd.'

Hij kijkt haar fronsend aan.

'Weet je wat? Ik laat het je zelf uitzoeken. Als je het antwoord op de vragen op volgende pagina kent, zul je de naam van die kenner ontdekken. De vragen zijn heus niet zo moeilijk. De meeste dingen heb je al geleerd of kun je terugvinden in het stuk van het bezoekerscentrum waar je al bent doorgewandeld'.

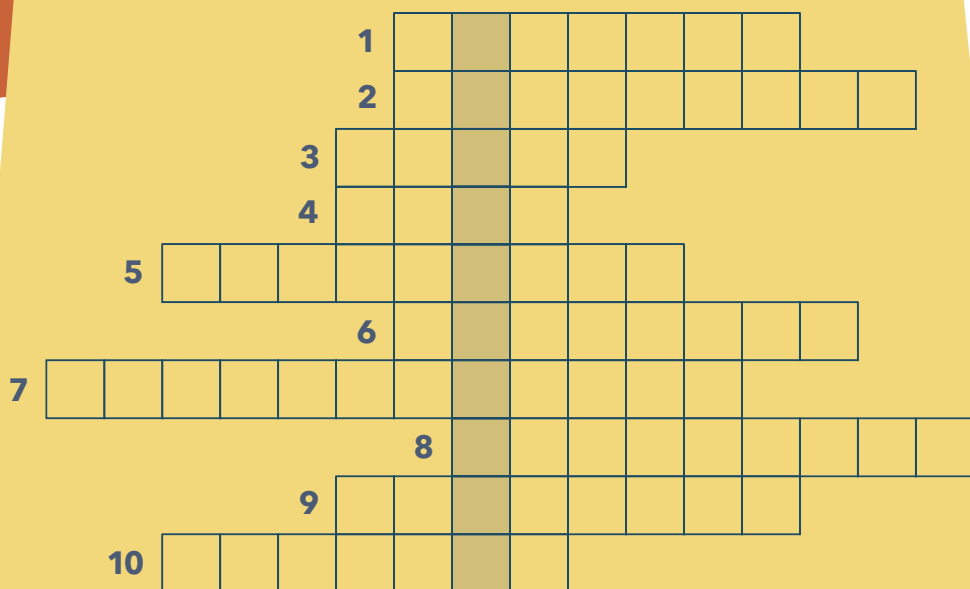
Extra zoekuitdaging: Op welk bankbiljet werd Hendrik Geeraert aangeduid?

Extra zoekuitdaging: Hoeveel paarden staan afgebeeld op 'Ye Berlyn Tapestry'?

Opdracht 2: Als je onderstaande vragen kunt beantwoorden, vind je de naam die we zoeken.

- 1** In welke maand werd de Duitse opmars gestopt?
- 2** Hoe noemt men het sluizencomplex ook wel?
- 3** Welke stad wilden de Duitsers na 6 weken bereiken?
- 4** Hoeveel jaar duurde de Eerste Wereldoorlog ongeveer?
- 5** Welk land viel België binnen op 4 augustus 1914?
- 6** Wat was het beroep van Hendrik Geeraert?
- 7** Hoe heet het schilderij waarvoor Fran in slaap viel?
- 8** Bij welke plaats aan de Duits-Belgische grens viel men binnen?
- 9** In welke maand begon de oorlog voor België?
- 10** Wie schilderde het IJzerpanorama?

DE SLUIZEN

‘Karel Cogge uit Veurne was een slim man. Hij legde de Belgische soldaten haarfijn uit hoe ze de weiden en akkers konden laten overstromen. Dit is de plaats waar het gebeurde.’

Hendrik tuurt nadenkend door het raam, terwijl hij vertelt.

‘Maar wat deed jij dan?’ dringt Fran aan.

‘Het waterniveau in de Ganzepoot volgt de getijden van de zee,’ gaat de man onverstoorbaar verder. ‘Bij vloed kan het water hier 5,5 meter hoger staan dan bij eb. Dat verandert om de 6 uur. Achter het strand en de duinen liggen de weiden en akkers heel wat lager. Daarom is dit sluizencomplex zo belangrijk. Deze sluizen zorgen ervoor dat bij hoogwater, bij vloed, de zee niet via de kanaaltjes en rivieren landinwaarts stroomt. Zo voorkom je een overstroming. Bij laagwater, bij eb, worden de poorten of verlaten, opengezet. Nadat het heeft geregend kan het water zo naar de zee stromen. Snap je?’

Fran knikt snel twee keer kort na elkaar. Ook zij staart nu naar buiten.

‘Eind oktober 1914 lagen de Duitsers achter de hoge oevers van de IJzer. De Belgen hadden zich al vechtend teruggetrokken tot een andere hindernis: de spoorlijn tussen Nieuwpoort en Diksmuide, een paar kilometer verderop. Het is dat lagergelegen gebied tussen de IJzer en de spoorlijn dat men liet overstromen.’

‘Werden alle verlaten in het sluizencomplex op dat moment geopend?’ vroeg Fran.

‘Neen, hier komen zes waterlopen, waarvan drie bevaarbare, samen. Slechts één kon de klus klaren. Als je wil weten welke moet je het lijndoolhof hiernaast oplossen.’

LEGENDE

❶ Ieperleed

❷ Kanaal Plassendale-Nieuwpoort

❸ Kreek van Nieuwendamme

❹ IJzer

❺ Veurne-Ambacht / Noordvaart

❻ Kanaal Nieuwpoort-Duinkerke

Opdracht 3: Ontdek welke waterloop gebruikt werd om het gebied onder water te zetten.

Na het uitvoeren van de opdracht merkt Fran dat Hendrik wat verderop in de tentoonstelling staat. Ze holt hem achterna.

‘Dit is een maquette van de Ganzepoot. Hier krijg je een beter overzicht van alle sluizen. Maar het beste zicht krijg je bovenop het Albert I-monument. Gaan we eens kijken?’ vraagt Geeraert.

‘Op het monument? Zo hoog?’ vraagt Fran verbaasd.

‘Heb je hoogtevrees?’ glimlacht de binnenschipper, terwijl hij richting de lift stapt.

Fran aarzelt even en volgt hem dan toch.

Extra zoekuitdaging voor je naar de lift stapt: hoe ver ligt, volgens de wegwijzer met kogelschade, Pervijze van Veurne?

km

DE STAD

‘Wat een zicht hé,’ zegt Hendrik. ‘We kunnen niet enkel de sluizen zien. In de verte zien we de zee en uiteraard Nieuwpoort.’

Geeraert blijft even in stilte naar de stad kijken die zich voor hen uitstrekt en vertelt dan verder.

‘Vanop deze hoogte en afstand lijkt het wel het Nieuwpoort waarin ik opgroeide en het grootste deel van mijn leven doorbracht, voor de oorlog hier aankwam.’

‘Dat is toch die stad? Heb jij niet altijd in Nieuwpoort gewoond?’ vraagt het meisje verward.

‘Ja. En neen. Na de onderwaterzetting veranderde de frontlijn bij Nieuwpoort niet meer van plaats. De legers vuurden vier jaar lang met grote kanonnen naar elkaar. Tegen eind 1918 was de stad verwoest. Wat we nu zien is vrij nieuw. Alles moest heropgebouwd worden.’

‘Alles?’ roept Fran verbaasd uit.

‘Nu ja, bijna alles,’ zegt Hendrik. ‘Een paar gebouwen hebben deels de verwoesting doorstaan en heeft men gewoon gelaten zoals ze er op het einde van de oorlog bijstonden. Als je wil weten welke los dan de rebus op.’

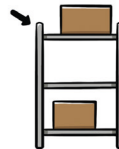
Extra zoekuitdaging: De ruïnes van welk dorp zie je helemaal links op de Britse panoramafoto die je bovenop het Albert I-monument kunt bewonderen?

Opdracht 4
Los de rebus op!

... + S=N + -EE + -S

F=V + -P + -SN + -K

Nadat Fran de rebus heeft opgelost, kijkt ze voor het eerst langs de binnenkant van het Albert I-monument naar beneden. Nu pas merkt ze op dat er een standbeeld van een ruiter staat.

‘Wie is dat?’ vraagt ze.

‘Ah! Een heel belangrijk man,’ roept Hendrik uit. ‘Laat ons naar beneden gaan, dan kunnen we het standbeeld van dichterbij bekijken en vertel ik je over hem.’

DE KONING

‘Dit is Koning Albert I,’ zegt Hendrik plechtig. ‘Hij was onze koning tijdens de Eerste Wereldoorlog en zeer geliefd. Hij wou kost wat kost het laatste stukje België onbezet houden en bleef de hele oorlog lang in het land, bij zijn soldaten. Af en toe ging hij zelfs op bezoek in de loopgraven.’

‘Was dat niet gevaarlijk?’ vraagt Fran. Met grote ogen kijkt ze naar de ruiter op het paard.

‘Zeker. Maar hij was niet bang. Dat zie je trouwens ook aan dit beeld. Hij kijkt in de richting waar de Duitsers zich bevonden. Hij kijkt ze onbevreesd recht aan en is vastbesloten ze hier in Nieuwpoort tegen te houden.’

‘Wie is die vrouw daar achter hem?’

Fran stapt voorbij het standbeeld en kijkt nu geïnteresseerd naar de grote plaat hoog tegen de muur.

‘Dat was koningin Elisabeth. Ook zij was ontzettend geliefd. Wanneer de koning zijn soldaten bezocht aan het front, bezocht zij de zieken en gewonden. Tijdens de oorlog ben ik trouwens eens gevallen en had me ernstig bezeerd. De koningin is me toen komen bezoeken in het hospitaal in De Panne,’ zegt Hendrik trots.

‘Ze heeft jou bezocht? De koningin?’ vraagt Fran vol ongeloof.

‘Natuurlijk. Ik was één van dé redders van het vaderland.’

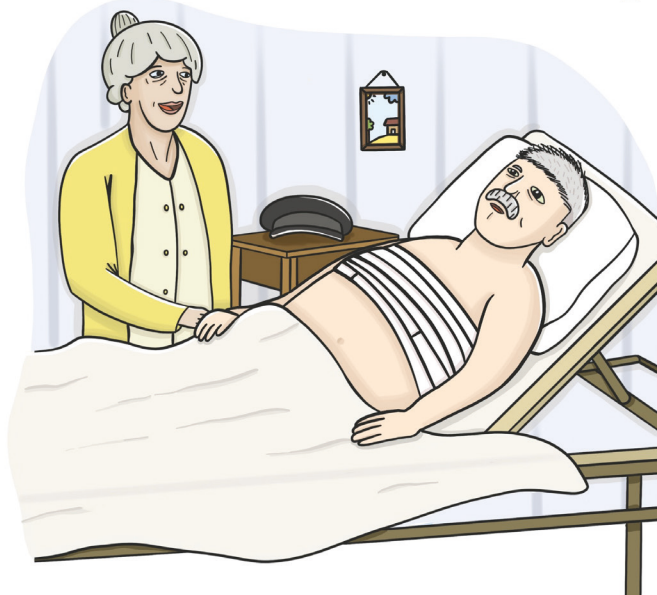
Hendrik duwt zijn borst vooruit en richt zijn kin wat op. Die fiere houding van de binnenschipper doet Fran even lachen. Tot ze plots beseft dat ze nog altijd niet weet wat Hendrik precies gedaan heeft.

‘Maar hoe heb jij dan het vader...’ nog voor ze haar vraag kan afmaken, draait Geeraert zich om en wandelt met grote stappen de trappen af richting een ander monument dat wat lager staat. Snel holt Fran hem achterna.

Opdracht 5

Zoek de 7 verschillen

MONUMENTEN

Hendrik staat opnieuw stil op het ogenblik dat Fran hem kan bijbenen.

‘Dit is een monument voor vermiste Britse soldaten,’ gaat hij ongestoord verder. ‘De 566 namen die je erop ziet staan, zijn soldaten die ooit naar het front trokken. Ze keerden nooit terug en werden tot op vandaag niet teruggevonden.’

‘Wij Belgen kregen hier steun van Britse soldaten?’ vraagt Fran.

‘Niet enkel van hen. Zij kwamen hier aan de kust vooral in 1917 in actie. Het grootste deel van de oorlog kwamen de Fransen ons hier helpen.’

‘Fransen, Britten, Belgen, ... en Duitsers.’ mijmert het meisje. ‘Soldaten uit vier landen.’

‘Uit veel meer. Heel wat andere landen waren toen een onderdeel van het Franse en Britse rijk. In de Westhoek vochten met de Britten onder andere Australiërs, Ieren, Canadezen, Indiërs, ... In het Franse leger had men zelfs Afrikanen. Meer dan 100 landen, die nu onafhankelijk zijn, vochten mee. Vandaar dat we spreken van een wereldoorlog.’

‘Honderd landen!’ roept Fran verbaasd uit.

‘Kom, laat ons even rond het sluisencomplex wandelen. Dan kunnen we nog wat monumenten zien.’

In stilte wandelen het meisje en Hendrik langs de verschillende sluisen. Ze passeren het Franse monument, wat verder het IJzergedenkteken.

Opdracht 6

Weet jij welke helm bij welke soort soldaat hoort?
(Duits-Brits-Frans-Belgisch)

.

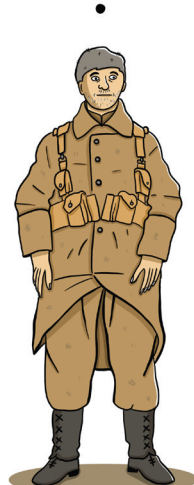
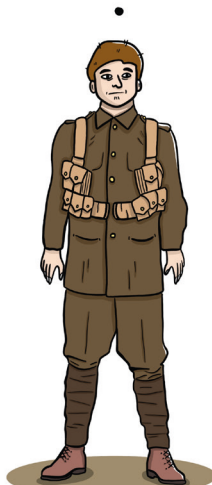
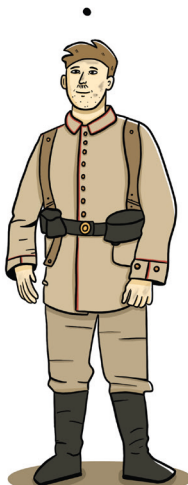
.

.

.

Extra zoekuitdaging: Hoeveel soldaten staan afgebeeld
rond het IJzergedenkteken? Welke soldaten beelden ze uit?

Plots houdt Hendrik halt bij de voorlaatste sluis. De vijfde in de rij.

VEURNE AMBACHTSLUIS

'Dit is de Veurne-Ambachtsluis van de Noordvaart,' zegt hij plechtig.

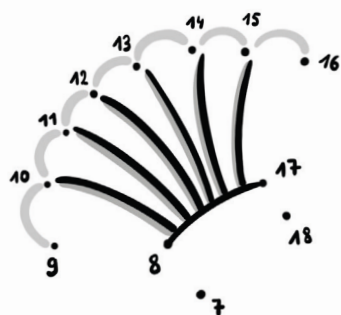
'Die herinner ik me nog van daarnet,' roept Fran fier uit. 'Het regelt de waterstand van de Noordvaart. Dankzij deze werd het gebied tussen de IJzer en de spoorlijn onder water gezet en konden wij de Duitsers tegenhouden.'

'Je hebt goed opgelet,' glimlacht Hendrik. 'Het probleem was echter dat de Duitse kanonnen de sluizen al snel onder vuur namen. Ze moesten de hele oorlog lang hersteld worden. Een enorm werk. Er werd hiervoor een speciale eenheid opgericht: de Sapeurs-Pontoniers.'

Opdracht 7

Verbind de punten en ontdek hoe het embleem van de Sapeurs-Pontoniers eruit zag.

• 6

• 5

• 4

• 3

2

1

29

30

28

27

26

31

24

25

23

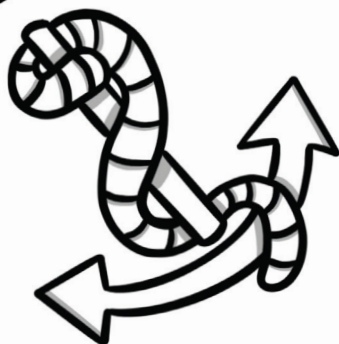
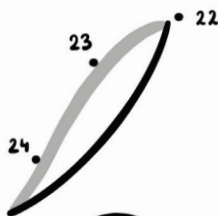
22

20

32

21

19

AFSCHEID

Opnieuw loopt Geeraert verder. Hij wijst nog eens op het monument voor de Frans-Afrikaanse soldaten en wandelt dan over de brug die terug naar het Albert I-monument en het museum leidt. Als ze voor de ingang van Westfront staan, probeert Fran het een laatste maal:

‘Je hebt me nog steeds niet verteld wat jij toen precies deed. Hoe heb jij mee het vaderland gered?’

Ze kijkt hem vragend aan.

‘Het Belgische leger kwam op het idee van de onderwaterzetting, Karel Cogge heeft hen uitgelegd hoe ze het moesten doen en ik... ik heb het gedaan.’

Fran kijkt de man met grote ogen aan.

‘Als binnenschipper wist ik perfect hoe de sluizen werkten. Ik ben er ontelbare keren doorgevaren. Ik wist ook hoe ze moesten bediend worden. Vanaf 29 oktober 1914, ben ik met een klein groepje soldaten gedurende enkele nachten naar de sluizen gegaan om ze te openen en zo het zeewater het land te laten binnenstromen. De rest is geschiedenis.’

Fran is sprakeloos en kijkt Hendrik met opengesperde mond aan.

De man tovert een glimlach onder zijn dikke snor en zegt:

‘Ik ga hier afscheid van je nemen meisje. Geniet nog van je weekend aan zee.’

Dan gebeurt iets vreemds. Hij zet een stap dichterbij en port haar licht tegen haar schouder. Daarna een tweede keer. Een derde keer. Plots wordt alles zwart en...

Fran wordt wakker. Haar vader staat naast het zwarte bankje waar ze op ligt en duwt haar een laatste keer tegen de schouder.

‘Je was diep aan het slapen,’ glimlacht hij haar toe. ‘Misschien moeten mama en ik een volgende keer alleen terugkomen om de rest van het museum te bezoeken, liefje. Je vindt het duidelijk saai. Kom, we gaan een ijsje eten op de dijk.’

Fran recht zich snel op en kijkt meteen links van haar, waar ze voor het eerst Hendrik had zien staan. Ze merkt er nu enkel wat andere bezoekers op. Ze wrijft zich even in de ogen. Kijkt dan naar haar vader en zegt:

| 'Dat ijsje kan later ook nog. Ik zou graag de rest van het museum bezoeken.'

Haar vader kijkt haar even verbaasd aan.

| 'Ben je het zeker?' vraagt hij.

| 'Ja,' zegt Fran vol overtuiging. 'Kom we beginnen bij het begin: de inval van de Duitsers.'

Voor haar vader goed en wel beseft wat er gebeurt, stapt ze verder door het bezoekerscentrum.

Extra zoekuitdaging: Als je voor de ingang van Westfront staat kun je helemaal bovenaan het Albert I-monument een aantal afbeeldingen zien. Hoeveel schepen tel je op de afbeeldingen die je vanop deze plaats kunt zien?

COLOFON

In opdracht van	Stad Nieuwpoort
Tekst en concept	Miguel Boutry
Tekeningen	Studio Bix (Xan Boen)
Ontwerp	Senne Vanfleteren
Coördinatie	Michelle Martens
Druk:	Versie 1 - Eerste uitgave december 2020

NIEUWPOORT